

แนวทางการบริหารงบประมาณตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1
The Guidelines for Budget Management According to the Four Iddhipāda
Principles by Educational Institution Administrators under the Office
of the Khon Kaen Primary Educational Service Area 1

สาธิต ธรรมศิริ¹,
พระครูวินัยธรรววุฒิ เทชธมโม² และ เกษม แสงนนท์³
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2,3}
Sathit Thammasiri¹,
PhrakhruWinaithonworawuth Techathammo² and Kasem Saengnont³
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkaen Campus^{1,2,3}
Corresponding Author, Email: zr.gm.msu@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิธีการบริหารงบประมาณตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 2) เสนอแนวทางการบริหารงบประมาณตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 305 คน สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 รูป/คน

* ได้รับบทความ: 24 เมษายน 2567; แก้ไขบทความ: 25 กันยายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 30 กันยายน 2567
Received: 24 April 2024; Revised: 25 September 2024; Accepted: 30 September 2024

ผลการวิจัยพบว่า

1. วิธีการบริหารงบประมาณตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่า ในภาพรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านฉันทะ รองลงมา คือ ด้านวิริยะ และด้านวิมังสา และต่ำสุด คือ ด้านจิตตะ

2. แนวทางการบริหารงบประมาณตามหลักอิทธิบาท 4 คือ 1) ผู้บริหารควรมีความพอใจในการส่งเสริมให้บุคลากรศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับงานพัสดุ การเงิน และการจัดทำบัญชีตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จัดทำเอกสารหลักฐานการเงินให้เป็นระบบและกำหนดกรอบระยะเวลาให้ชัดเจนด้วยความถูกต้อง โปร่งใส ตรวจสอบได้ 2) ผู้บริหารควรมีความเพียรพยายามในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรด้านงบประมาณที่เป็นระบบ มีการวางแผนการใช้งบประมาณให้ถูกต้องตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยการประสานความร่วมมือกับบุคลากรทุกคน 3) ผู้บริหารควรมีความเอาใจใส่และรอบคอบในการอนุมัติงบประมาณตามแผนปฏิบัติการ และจัดทำรายงานการใช้งบประมาณให้เสร็จทันตามระยะเวลาที่กำหนด 4) ผู้บริหารควรมีการคิดไตร่ตรองอย่างละเอียดถี่ถ้วน ในการจัดระบบโครงสร้างการบริหารงบประมาณร่วมกับบุคลากรให้ถูกต้องตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา; การบริหารงบประมาณ; อิทธิบาท 4

Abstract

This research aimed to: 1. study budget management according to the Four Iddhipāda Principles by educational institution administrators under the Office of the Khon Kaen Primary Educational Service Area 1; 2. propose guidelines for budget management according to the Four Iddhipāda Principles by school administrators under the same office. The study used a mixed-methods approach. The quantitative aspect involved a questionnaire with a reliability coefficient of 0.98, with a sample group of 305 school administrators and teachers. Data analysis used frequency, percentage, mean, and standard deviation. The qualitative aspect used a semi-structured interview with 9 key informants.

The research results were as follows:

1. Budget management according to the Four Iddhipāda Principles by educational institution administrators under the Office of the Khon Kaen Primary

Educational Service Area 1, was generally at a high level. The order of practice from highest to lowest means was: Chanda (satisfaction); Viriya (effort); Vī mamsā (reflection) and Citta (concentration).

2. The guidelines for budget management according to the Four Iddhipāda Principles are: (1) Chanda (satisfaction): administrators should encourage staff to gain knowledge about procurement, finance, and accounting according to relevant regulations and laws. They should ensure that financial documents are organized, with clear timelines, ensuring accuracy, transparency, and accountability. (2) Viriya (effort): administrators should create a systematic budget culture, plan budget usage per relevant regulations, and coordinate with all personnel. (3) Citta (concentration): administrators should exercise care and thoroughness in approving budgets according to action plans and complete budget reports within the designated timeframe. (4) Vī mamsā (reflection): administrators should thoughtfully design budget management structures, working with personnel to ensure compliance with regulations and laws.

Keywords: Educational Institution Administrators; Budget Management According; Four Iddhipāda Principles

บทนำ

การจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 มีความมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษา คือต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, 2542 : 3) ปัจจุบันสถานศึกษามีฐานะเป็นหน่วยงานงบประมาณและหน่วยบริหารการเงินของตนเอง แต่ยังมีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดูแลแม้ว่าจะมีฐานะนิติบุคคลตามกฎหมาย ส่งผลให้สถานศึกษายังขาดความเป็นอิสระในการบริหารงบประมาณให้เป็นไปตามความต้องการอย่างแท้จริง ทั้งนี้ การบริหารงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล ได้กำหนดให้สถานศึกษาสามารถจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน

ของสถานศึกษา รวมทั้งการจัดการรายได้จากการให้บริการที่ต้องนำมาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ที่ส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีต่อผู้เรียน และได้ให้สถานศึกษามีอำนาจในการบริหารจัดการงบประมาณภายใต้กรอบการดำเนินการที่กำหนดให้อย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว มีความคล่องตัวมากขึ้น และมุ่งกระจายอำนาจในการบริหารจัดการด้านงบประมาณให้กับสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2556 : 57-58)

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นแนวทางสำหรับการใช้ชีวิตให้ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะในบริหารงบประมาณของสถานศึกษา คือ อิทธิบาท 4 หมายถึง ฐานหรือหนทางสู่ความสำเร็จหรือคุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณเครื่องสำเร็จสมประสงค์ ทางแห่งความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มี 4 ประการ คือ (1) ฉันทะ (ความพอใจ) (2) วิริยะ (ความเพียร) (3) จิตตะ (ความคิด) (4) วิมังสา (ความไตร่ตรองหรือทบทวน) (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546 : 160) ถ้าหากสามารถเชื่อมโยงกระบวนการทั้ง 4 ข้อนี้ได้ ก็จะช่วยให้การบริหารงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษาประสบผลสำเร็จได้ดียิ่งขึ้น

จากเหตุผลความเป็นมาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงบประมาณตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษามาเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เกิดผลดีแก่ผู้เรียน สถานศึกษาและชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการบริหารงบประมาณตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1
2. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงบประมาณตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยเชิงปริมาณ
ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 123 คน และครูผู้สอนจำนวน 1,343 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 1,466 คน
กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 กำหนดขนาดโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) (บุญชม ศรีสะอาด, 2554 : 43-44) ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น และการสุ่มอย่างง่าย ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 305 คน

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน ซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้องในการให้ข้อมูลการบริหารงบประมาณตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์วิธีการบริหารงบประมาณตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานวิธีการบริหารงบประมาณตามหลักอิทธิ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน

วิธีการบริหารงบประมาณตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1	ระดับปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับที่
1. ด้านการบริหารงบประมาณตามหลักฉันทะ	4.07	0.69	มาก	1
2. ด้านการบริหารงบประมาณตามหลักวิริยะ	4.03	0.74	มาก	2
3. ด้านการบริหารงบประมาณตามหลักจิตตะ	4.01	0.71	มาก	4
4. ด้านการบริหารงบประมาณตามหลักวิมังสา	4.02	0.72	มาก	3
โดยภาพรวม	4.03	0.72	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า วิธีการบริหารงบประมาณตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.03$) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการบริหารงบประมาณตามหลักฉันทะ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.07$) รองลงมาคือ ด้านการบริหารงบประมาณตามหลักวิริยะ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.03$) และด้านการบริหารงบประมาณตามหลักวิมังสา มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.02$) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการบริหารงบประมาณตามหลักจิตตะ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.01$)

2. แนวทางการบริหารงบประมาณตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ในแต่ละด้าน พบว่า

1) ด้านการบริหารงบประมาณตามหลักฉันทะ ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรในสถานศึกษา ควรมีความพอใจในการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับระเบียบและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับงานพัสดุ

การเงิน และการจัดทำบัญชีตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องอยู่เสมอ ส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดสรรงบประมาณตามแผนปฏิบัติการ จัดทำเอกสารหลักฐานการเงินให้เป็นระบบ โดยมีการกำหนดกรอบระยะเวลาให้ชัดเจน มีการตรวจสอบ กำกับติดตาม การดำเนินโครงการร่วมกัน ด้วยความถูกต้อง

2) ด้านการบริหารงบประมาณตามหลักวิธียะ ผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษา ควรมีความเพียรพยายามในการจัดทำข้อมูลสารสนเทศด้านการเงินและการบัญชีในการใช้งบประมาณของสถานศึกษาให้เป็นปัจจุบัน ถูกต้อง และตรวจสอบได้ มีการจัดการองค์กรหรือสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งและเป็นระบบ เสนอของงบประมาณสอดคล้องกับสภาพปัญหาหรือความต้องการของสถานศึกษา มีการกำกับติดตาม และตรวจสอบการใช้งบประมาณของสถานศึกษาตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

3) ด้านการบริหารงบประมาณตามหลักจิตตะ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความเอาใจใส่และรอบคอบในการอนุมัติงบประมาณตามแผนปฏิบัติการวางแผนการใช้งบประมาณด้านต่าง ๆ ร่วมกับบุคลากรด้วยความเอาใจใส่รอบคอบถูกต้องตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จัดสรรงบประมาณแต่ละด้านให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการ มีระบบการเบิกจ่ายงบประมาณตามประเภทและรายการที่ได้รับ และตรวจสอบเอกสารหลักฐาน ให้ตรงกับการเบิกจ่าย

4) ด้านการบริหารงบประมาณตามหลักวิมังสา ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการคิดไตร่ตรองอย่างละเอียดถี่ถ้วนในการจัดระบบโครงสร้างการบริหารงบประมาณร่วมกับบุคลากรให้สอดคล้องกับความต้องการพื้นฐานของสถานศึกษา ดำเนินการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้าง การรับเงิน การเก็บรักษาเงิน และการจ่ายเงิน มีกลไกในการกำกับติดตาม ตรวจสอบผลการใช้งบประมาณ และมีการจัดระบบระเบียบเอกสารหลักฐาน การใช้จ่ายงบประมาณแต่ละประเภทให้ถูกต้องตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ภายใต้ระยะเวลา ที่กำหนด

อภิปรายผลการวิจัย

1. วิธีการบริหารงบประมาณตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงบประมาณตามหลักอิทธิบาท 4 ภาพรวม 4 ด้าน และทุกด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะว่า การที่ผู้บริหารสถานศึกษานำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงบประมาณ เป็นการจัดระบบโครงสร้างองค์กรด้านการบริหารงบประมาณด้วยพอใจของผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากร มีความเพียรพยายามในการดำเนินงานตามขั้นตอนการใช้จ่ายงบประมาณทุกประเภทให้สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษาให้เป็นไปด้วยความถูกต้องตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง มีการกำกับติดตาม ประเมินผล และรายงานผล

การใช้งบประมาณตามแผนปฏิบัติการ ด้วยความรอบคอบไตร่ตรอง ตรวจสอบพิจารณาอย่างถี่ถ้วนทุกด้าน โปร่งใส ตรวจสอบได้และบรรลุผลสำเร็จภายใต้กรอบระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมศักดิ์ กรอบสูงเนิน ที่ได้ให้ความสำคัญของงานงบประมาณไว้ว่า งานงบประมาณเป็นงานสนับสนุน การบริหารงานด้านอื่น ๆ ให้สำเร็จ โดยจะช่วยให้ผู้บริหารองค์กรระดับต่าง ๆ ใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารงาน พัฒนาสังคม พัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาประเทศ รักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจทั้งยังเป็นเครื่องมือควบคุม การปฏิบัติงานต่าง ๆ อันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์กร มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อฝ่ายบริหาร เพราะเป็นเครื่องมือเอนกประสงค์ของรัฐบาลในการบริหารงานให้บรรลุเป้าหมาย และตอบสนองต่อ ความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่และทั้งยังเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะนำมาซึ่งการบริหารด้านอื่น ๆ (สมศักดิ์ กรอบสูงเนิน, 2552 : 15) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Francisco M. Espinosa ที่ได้ทำ การวิจัยเรื่อง แนวทางปฏิบัติในการบริหารการเงินของหัวหน้าสถานศึกษา: มุมมองของครู พบว่า แนวทาง การบริหารการเงินของหัวหน้าโรงเรียนช่วยให้โรงเรียนจัดทำงบประมาณ กำหนดวัตถุประสงค์ ระบุ แหล่งที่มาในด้านทรัพยากรมนุษย์ การจัดสรรเวลา วัสดุการเรียนการสอน และค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม เพื่อให้หลักการจัดการทรัพยากรทางการเงินตอบสนองต่อความต้องการด้านประสิทธิภาพและการสอน ของครูได้มากขึ้น (Francisco M. Espinosa, 2017-2018 : 33-44) และยังสอดคล้องกับงานวิจัย ของ ปวีณา จำนงกิจ และคณะ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 พบว่า การบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย การปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด และแนวทางการบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร สถานศึกษา ให้มีการสำรวจความต้องการและมอบหมายงานบุคลากรปฏิบัติงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ต้องจัดสรรและบริหารอย่างซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใสตรวจสอบได้ ประเมินผลและรายงานการใช้จ่ายเงินให้มีการ ประชุมจัดทำแผนเพื่อระดมทรัพยากรกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง บริหารโดยการเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วม ในการทำงาน ให้มีการจัดทำเอกสารอย่างถูกต้องและเป็นปัจจุบัน ให้มีบัญชีในทะเบียนคุมเงินถูกต้อง ตามระเบียบข้อบังคับ มีบัญชี คุมพัสดุ และบริหารให้เกิดประโยชน์สูงสุด (ปวีณา จำนงกิจ และคณะ, 2566 : 349-361) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอภินันท์ กนต์สีโล (สิงมาตา) และคณะ ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอนาคู สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2 พบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวมและรายด้านปฏิบัติอยู่ในระดับมาก การที่จะทำให้การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในเชิงประจักษ์ ได้นั้นควรมีการวางแผนการดำเนินงานแบบบูรณาการที่ครอบคลุม ทั้งองค์กร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสามารถพิสูจน์เป็นรูปธรรมได้ (พระอภินันท์ กนต์สีโล (สิงมาตา) และคณะ, 2563 : 62-70)

2. แนวทางการบริหารงบประมาณตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ผลการวิจัยในแต่ละด้าน พบว่า 1) ด้านหลักฉันทะ ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้บุคลากรมี ส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณตามแผนปฏิบัติการ มีการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับ พ.ร.บ.การจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอยู่เสมอ และควรตรวจสอบการดำเนินงานและรายงานผลการใช้เงินของผู้รับผิดชอบโครงการตามแผนปฏิบัติการด้วยความพอใจ 2) ด้านหลักวิริยะ ผู้บริหารสถานศึกษาจัดทำสารสนเทศระบบฐานข้อมูลพัสดุและสินทรัพย์ของสถานศึกษาเป็นปัจจุบัน ส่งเสริมให้บุคลากรใช้งบประมาณตามวัตถุประสงค์ และควรจัดทำและเสนอของบประมาณสอดคล้องกับความต้องการตามแผนปฏิบัติการ และแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษาด้วยความเพียรพยายาม 3) ด้านหลักจิตตะ ผู้บริหารสถานศึกษาอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณตามโครงการที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี สนับสนุนการดำเนินงาน มีการสำรวจความต้องการ ใช้วัสดุและครุภัณฑ์ตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการตามแผนปฏิบัติการ และควรดำเนินการเบิกจ่ายงบประมาณตามแผนปฏิบัติการตามประเภทและรายการที่ได้รับด้วยความเอาใจใส่รอบคอบ 4) ด้านหลักวิมังสา ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างถูกต้องตามระเบียบและเป็นไปตามขั้นตอนกระบวนการ มีการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างถูกต้องตามระเบียบและเป็นไปตามขั้นตอนกระบวนการ และมีการปฏิบัติเกี่ยวกับการรับเงิน การเก็บรักษาเงิน และการจ่ายเงิน ถูกต้องตามระเบียบที่กระทรวงการคลังด้วยความไตร่ตรองพิถีพิถันเคราะห ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Gulick & Urwick ที่ได้ให้ความหมายว่า การบริหารงบประมาณเป็นการจัดทำงบประมาณการเงินการวางแผนหรือโครงการ ใช้จ่ายเงิน การบัญชีและการควบคุมดูแลใช้จ่ายเงินหรือตรวจสอบบัญชีโดยรอบคอบและรัดกุม (Gulick & Urwick, 1973 : 13) และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ศุภวัฒน์ ปภัสสรากาญจน์ ที่ได้เสนอว่า การบริหารงบประมาณ (Budgeting) เป็นแผนการใช้จ่ายประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ เช่น การเตรียมแผนงบประมาณ ได้แก่ การจัดทำขั้นตอน อันประกอบไปด้วยโครงสร้างการบริหาร การทำตารางเวลาและการบริหารควบคุมงบประมาณ ทั้งนี้ การจัดทำแผนควรคำนึงถึง กฎ ระเบียบ หรือกฎหมาย และปทัสถาน ทั้งด้านการเมืองและนโยบายของรัฐ (ศุภวัฒน์ ปภัสสรากาญจน์, 2545 : 18) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตนันท์ สวนคล้าย และลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงบประมาณของสถานศึกษาในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี พบว่า แนวทางในการพัฒนาควรจัดอบรมเพิ่มพูนความรู้ให้กับผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านการเงิน บัญชี พัสดุ และงบประมาณ หรือสรรหาบุคลากรเฉพาะ ด้านการเงิน บัญชี พัสดุและงบประมาณเพื่อให้มีประสิทธิภาพ (จิตนันท์ สวนคล้าย และลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์, 2566 : 122-136) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ โชติกา ศรเพชร และคณะ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 พบว่า แนวทางในการส่งเสริมกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรวิเคราะห์สภาพแวดล้อม

ก่อนการวางแผนการดำเนินงาน ควรวิเคราะห์จัดทำแผนงบประมาณและแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงิน และควรวิเคราะห์สภาพแวดล้อมก่อนการวางแผนการบริหารงานการศึกษา (โชติกา ศรเพชร และคณะ, 2563 : 41-50)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้เป็นแนวทางในการบริหารควบคู่กับหลักการบริหารงานในองค์กรทุกด้านของสถานศึกษา

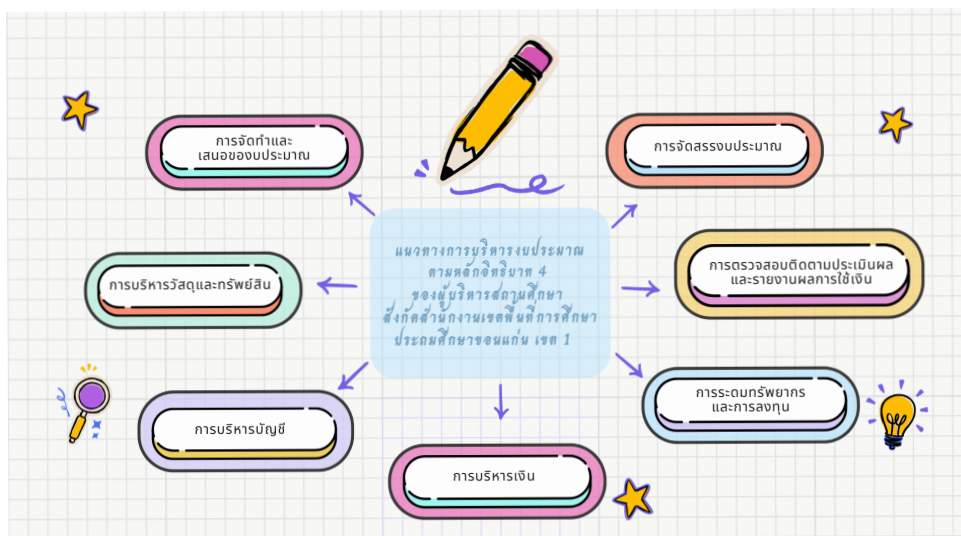
2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้บุคลากรศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับระเบียบและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับงานงบประมาณ และควรสร้างวัฒนธรรมองค์กรด้านการบริหารงบประมาณที่เข้มแข็งและเป็นระบบ

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาแนวทาง/รูปแบบการบริหารงบประมาณตามหลักอิทธิบาท 4 ในหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาของภาครัฐ

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- จิตานันท์ สวนคล้าย และลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์. (2566). การบริหารงบประมาณของสถานศึกษา ในสังกัด
องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี. *วารสารวิชาการเซาธ์อีสท์บางกอก (สาขามนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์)*, 9(1), 122-139.
- โชติกา ศรีเพชร และคณะ. (2563). กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอริยาบท 4
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2. *วารสารสถาบันวิจัยพัฒนธรรม*, 7(2),
41-50.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปวีณา จำนงกิจ และคณะ. (2566). การบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3. *วารสาร
สถาบันวิจัยพัฒนธรรม*, 10(2), 349-361.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพฯ: มหาจุฬ
าลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. (2542, 19 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก, หน้า 3.
- พระอภินันท์ กนต์สีโล (สิงมาดา) และคณะ. (2563). การบริหารสถานศึกษาตามหลักอริยาบท 4
ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอนาดูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
มหาสารคาม เขต 2. *Modern Learning Development*, 5(4), 62-70.
- ศุภวัฒน์ ปัสสรากาญจน์. (2545). แนวคิดและกระบวนการบริหารงานคลังและงบประมาณ. กรุงเทพฯ:
ศูนย์หนังสือสถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- สมศักดิ์ กรอบสูงเนิน. (2552). การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารงานงบประมาณ
ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1. (วิทยานิพนธ์
ครุศาสตรมหาบัณฑิต). นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2556). คู่มือการบริหารโรงเรียนในโครงการพัฒนา
การบริหารรูปแบบนิติบุคคล. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย
จำกัด.
- Francisco M. Espinosa. (2017-2018). FINANCIAL MANAGEMENT PRACTICES OF SCHOOL
HEADS: TEACHERS' PERSPECTIVES. *Skyline Business Journal*, 13(1), 33-44.
- Gulick & Urwick. (1973). *Papers on the Science of Administration*. New York: Institute of
Public Administration.